

Entrevista Josefa Contijoch (Manlleu, 17 d'agost de 2009)

Ester Pou Jutglar

Josefa Contijoch i Pratdesaba, nascuda a Manlleu (Osona) el 20 de gener de l'any 1940 en un entorn familiar «procliu a les lletres», en paraules de la mateixa autora, se'ns presenta amb una trajectòria biogràfica que combina la lectura i la traducció amb el conreu de la poesia, la narrativa i la crítica literària. Voldria començar aquesta entrevista llegint un poema de l'autora titulat «Ales intactes», publicat dins de l'antologia que porta el mateix nom i que guanyà el premi Salvador Espriu de poesia de Calafell, el 1994. Diu així:

«Ales intactes»

Pot no tenir res a veure el projecte
que fas de tu mateix i el tu mateix
que trobes cap d'uns anys. Començaràs
a comprovar: realitat i desig
són enemics. Es porten la contrària.
Què hi fa allò que volies de tu?
No compta ja el que t'imaginaves.
Compta només el resultat final:
qui ets, què fas i la fràgil volada
d'unes ales intactes.

La veu poètica de Contijoch planteja la dicotomia vital entre realitat i desig i, al capdavant, sosté, amb un estil sentenciós i uns versos que amalgamen el sentit que per a ella té la vida, que «compta només el resultat final».

Qui diríeu que és i què fa, Josefa Contijoch?

Jo sóc una dona de lletres; les lletres en el meu món són bàsiques ja des de petiteta. Vaig néixer a Can Contijoch, on hi havia una llibreria-papereria i el meu pare portava la impremta, o sigui que tot em portava cap a les lletres i, realment, les lletres són la meva pàtria. Llavors, què faig? A vegades acabes fent allò que intuïtivament volies fer. Amb els anys, vas fent un camí i acaba que et trobes fent d'escriptora o, millor dit, jo em considero poeta més que escriptora.

Retrocedim, però, fins als inicis. En més d'una ocasió heu parlat de l'olor de la infantesa associada a la fusta dels llapis, papers i tintes. Fins a quin punt la llibreria familiar i el fet que el pare fos impressor, la predestinen a viure del món dels llibres?

Jo sóc la tercera de quatre germans i sóc l'única que m'he dedicat a les lletres. Vol dir que no devia ser absolutament determinant tot aquell univers, però almenys sí que ho va ser per a mi. I en certa manera, per tant, tot aquell agombolament de paper imprès i l'olor que feia l'impremta del pare a mi em van determinar.

Podríem afirmar que la lectura ha estat una font inesgotable de plaer i de coneixement des de petita? Quines lectures l'han marcat d'una manera especial?

Sí, totalment, una font inesgotable de plaer i de coneixement, ho tinc claríssim. És evident que els llibres ensenyen moltíssim i, a més, llegir és un plaer total. I quines lectures m'han marcat? Hauríem de fer una llista interminable. Jo parlo de temporades

d'enamorament amb un autor que, aleshores, ressegueixo del començament al final. I aquestes etapes tenen noms i cognoms sobradament coneguts, i els que ara recordo són els poetes de la Generació del 27, els castellans, que varen ser el primer amor intens, i llavors hi havia la Generació del 98, Unamuno, Azorín, que també em varen influir moltíssim. A continuació, van venir un seguit de noms interminables. De manera que recordo la gran passió, per exemple, per Alfred Döblin, recordo una llarguíssima temporada amb William Faulkner del qual em penso que m'ho he llegit tot i al qual retorno. Llavors hi ha Michel de Montaigne, els clàssics, que sempre han fet com un riu ininterromput d'interès. També hi ha el grup de Bloomsbury, els surrealistes francesos, tota la poesia italiana moderna: Quasimodo, Montale... els grecs moderns: Elitis, Kavafis, Seferis... En definitiva, tot això eren temporades d'un intens enamorament i era un empassar-m'ho tot. Aquests amors no és que es morin sinó que hi torno, el que passa és que no hi ha temps per a tot, repassar i fer lectures noves. Actualment, però, repasso més que no faig lectures noves.

A les Germanes Carmelites de Manlleu vau estudiar comerç i idiomes. El francès ha acabat per ser la llengua traduïda al català. Quines altres llengües vau aprendre o coneix?

El francès el vam fer molt bé perquè teníem una professora que li dèiem Hermana Milagros –tal com parlàvem el català en aquells moments- que ho feia molt bé. El dominava molt i jo vaig fer un francès perfecte amb ella. Fins i tot anava sovint a França i em deien que no tenia ni accent, de manera que el francès és una llengua que em va quedar a dintre molt ben apresada. Ara, no la practiques, no la fas servir, la llengua es va rovellant però així que t'hi poses, de seguida hi connectes. Aquesta mateixa professora també ens va ensenyar anglès, però ja no el dominava. Ens va donar nocions bàsiques d'anglès i jo pel meu compte l'he anat perfeccionant de lectura

però no parlat. I d'una manera fàcil i natural també vaig aprendre l'italià per poder entendre'l i llegir-lo.

En època franquista, l'educació es feia exclusivament en llengua castellana; aquest fet explica que comencéssiu escrivint en aquesta llengua i que a l'any 1964 us estrenéssiu com a escriptora amb el poemari *De la soledad primera*, publicat per l'editorial Trimer. Aquest inici, a més a més, enceta una etapa de producció creativa en llengua castellana que va de l'any 1964 al 1967, any en què vau autoeditar-vos uns poemes recollits sota el títol *Tombstone Blues*. Expliqueu qui l'impulsà a estudiar la llengua catalana i quines circumstàncies la portaren a tancar definitivament aquella etapa inicial de creació en castellà, per obrir-ne una de nova d'escriptura gairebé de manera exclusiva en llengua catalana.

El franquisme ens ensenyava en castellà, o sigui que a les monges tots els llibres eren en castellà i a casa hi havia llibres en català perquè el meu pare tenia biblioteca pròpia. Per tant, la primera musa va sortir en castellà, *De la soledad primera*, l'any 1963. Després, una editorial de Madrid em va demanar un segon llibre i em van editar el poemari *Aquello que he visto*. El tomb el vaig fer al 1967-68, quan vaig decidir que escriuria en català. Aleshores em quedaven uns poemes castellans que feien un petit volumet que es deia *Tombstone Blues*, que tenia problemes per passar el copyright perquè eren uns poemes una mica socials, i me'ls vaig autoeditar. I així vaig cloure l'etapa castellana amb aquest llibre. Finalment, em vaig posar a escriure en català, però vaig haver d'aprendre la llengua i estudiar la gramàtica.

Els també osonencs Armand Quintana, Segimon Serrallonga i Miquel Martí i Pol foren figures influents en aquest període de reflexió sobre la llengua. Com vau entrar-hi en contacte i en quin sentit la van ajudar?

Armand Quintana era de Manlleu, Segimon Serrallonga era de Torelló però feia de capellà a Vic i Miquel Martí Pol era de Roda. Eren una miqueta els nostres mentors i guies, no només culturals sinó també polítics. Ens feien cinefòrums, xerrades, reunions, etc. I un dia ve l'Armand i em diu: «escolta Josefa, aquest vespre et portaré a casa de Miquel Martí Pol i farem una xerrada». Però aquella xerrada amb aquests tres personatges va anar destinada a convèncer-me que havia d'escriure en català. Havia de prendre una determinació no només cultural sinó que també era política, en aquells moments, i d'allà vaig sortir convençudíssima. I aquest mateix grup publicava a Vic una revista que es deia «Inquietud», on em van publicar el meu primer poema que vaig escriure en català. Massa recolzament, però, no el vaig tenir perquè no hi havia publicacions en català ni editorials: estàvem en plena època franquista.

Amb 31 anys arriba el matrimoni; això fou a l'any 1971. Amb el marit vau decidir d'establir la vostra residència a Barcelona, una ciutat que ja no abandonareu més. Què li oferia Barcelona en aquells anys? Quin lloc ocupa, per a vós, Manlleu, des d'aleshores?

Barcelona va ocupar l'espai de la llibertat. Aquell Manlleu franquista, que era molt real i negre, era incòmode per la gent jove que teníem ganes de fer altres coses, d'anar a l'estranger, de llegir literatures prohibides. Va ser com un espai per descobrir la pròpia llibertat i l'espai d'una cosa que a mi m'ha interessat sempre, l'anonimat. A Manlleu ocupava sempre un lloc públic -encara que no ho volguessis-, estaves en una botiga i la gent entrava i sortia, i tu eres un personatge al servei del públic. Tot allò portava a aquelles xafarderies de poble que no m'han interessat mai. I Barcelona va ser

fantàstic. A més, volies anar al cine i no n'hi havia un, sinó 30 o 40. Volies llegir, i hi havia no sé quantes llibreries... La metàfora concloent és que Barcelona va ser un espai de llibertat. I Manlleu va ocupar i ocupa en el meu imaginari el lloc motriu, la pàtria natal i, evidentment, jo vaig tornar perquè m'agrada, em fa gràcia i em ve de gust respirar una mica de Manlleu. Manlleu representa l'espai imaginari del país natal: allà d'on tu ets i on tens una sèrie de dades que identifiqués amb molta facilitat, mentre que Barcelona no deixa de ser una exploració, encara.

L'any 1972 va irrompre en el món de les lletres catalanes amb el recull *La corda de l'arpa i el coll de l'artista*, que no es va publicar tot i merèixer el premi Marisa Picó d'Alcoi. Després van venir el poemari *Quadern de vacances: una lectura d'«El segon sexe»*, publicat l'any 1983 i premi Miquel Martí i Pol (1981), *Ales intactes* (1996), *Les lentes il·lusions* (2001) i, més recentment, *Congesta* (2007). La crítica ha definit la seva poesia com a sensible, subtil, sincera; sovint amb una tendència a universalitzar tot allò més íntim defugint la retòrica i, per tant, per mitjà d'un llenguatge sintètic i directe. Com s'ha de llegir la seva poesia?

Jo cada vegada tendixo més a defugir la retòrica o en tot cas és una retòrica molt surrealista, que busco volgudament. M'interessa molt el llenguatge sintètic. Jo vaig començar amb *La corda de l'arpa i el coll de l'artista* i el premi em va donar molta alegria, em va encoratjar. Però en aquell temps no tots els premis publicaven les obres, i els d'Alcoi no el van publicar. Aquest llibre es va anar fonent i refont amb d'altres poemaris. Vaig escriure *Orient /Express*, on hi havia molts poemes d'aquí i pel qual em van concedir l'accèssit al premi Ciutat de Tarragona, que tampoc es va publicar. I en no publicar-se, els llibres de poesia es van com podrint i aleshores necessites salvar de cada poemari allò que creus que és essencial per posar-ho en un altre poemari. Finalment, *Ales intactes* va recollir els degotalls de *La corda de l'arpa i el*

coll de l'artista, refós amb *Orient /Express*, etc. Els primers poemaris que es van publicar de cap a peus amb una intenció de poemari van ser *Les lentes il·lusions* i, sens dubte, *Congesta*. *Congesta* és el meu poemari més excel·lit, el més unitari i, al capdavall, un poemari de maduresa. No dono massa facilitats per llegir la poesia. Aquests últims poemes estan molt més estrebats en el sentit que no faciliten la lectura: no hi ha ni comes ni punts i comes, només hi ha un començament i un final de cada poema i aleshores hi ha paraules o frases que ballen i que poden anar allà on es vulgui, amb el fragment de sobre o amb el fragment de sota.

Quan la seva filla Anna ja era una noia, va iniciar estudis de Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona. Uns estudis que, finalment, no va acabar. Per què els va abandonar?

En aquella època jo treballava –sempre he treballat, de fet- en una agència de serveis de premsa i com que hi havia crisi econòmica, se'ns va proposar de reduir la jornada. Jo vaig aprofitar-ho per anar a la universitat. Vaig fer l'ingrés de majors de 25 anys perquè no tenia batxillerat, i vaig entrar. Vaig fer tot un curs i una part del segon de Filologia Catalana, però aleshores ens van demanar de tornar-nos a reincorporar a la feina i a mi no m'interessava deixar-la. No hi va haver cap altra solució, en aquell moment. Tanmateix, em va passar una altra cosa: a la universitat jo ja era gran i venia d'un *background* molt llegit, i em trobava amb canalla de 18, 19, 20 anys que no sabien pràcticament res, com és normal. Em vaig adonar que ja havia fet tard i en no encisar-me excessivament tot allò, aquí es va acabar.

A *Les lentes il·lusions*, que va obtenir el premi Màrius Torres l'any 2000, Neus Aguado observa com la veu poètica «sembla subscriure que tot escriptor és un missatger i ha de donar els missatges, com a mínim, a la

societat del seu temps, i a la manera del seu temps». Esteu d'acord amb aquesta apreciació?

Si, totalment. D' aquesta voluntat del poeta de ser missatger n'estic convençuda, no ja només com una actitud de voluntat pròpia sinó com una actitud inherent. Jo quan escric un poema originat per un sentiment, una emoció, no parlo només de mi o, en tot cas, parlo de mi però en aquest «mi» s'hi poden adscriure tots els «jo» que em llegeixen. Normalment aquest és el paper del poeta: fer de missatger de paraules que els altres potser no sabrien trobar.

L' energia creativa l'heu consagrada sobretot a la poesia?

Sí, jo he fet bastanta prosa. Hi ha moments per a tot i ara encara estic escrivint una novel·la que no sé quan l'acabaré. La novel·lística o la narrativa sempre et permet més llibertat; fas una planificació: unes històries, uns capítols, uns personatges.... i tot això és com un escenari molt ampli que et permet moltes variables. En canvi, la poesia es cenneix a l'àmbit més privat i estricte de l'expressió. Amb la teva veu poètica has de dir allò amb la màxima economia de paraules. L'exigència de la poesia és enorme. Ara bé, jo la gaudeixo moltíssim. La poesia és una cosa que et xucla i se't fica a dintre, totalment.

Entre les poetes que heu conegut hi trobem la desapareguda Maria-Mercè Marçal. Ella va signar el pròleg del poemari *Ales intactes* (1996) i, cinc anys després (2001), a *Les lentes il·lusions*, Marçal esdevé pèrdua, absència; la poeta enyorada a qui vau retre homenatge a «5 tankas i 3 poemes a Maria-Mercè Marçal (1952-1998) In memoriam». Quin és el vincle que les va unir?

Vaig conèixer «la Mercè» quan em van donar el premi de Comissions Obreres a *Quadern de vacances: una lectura d'«El segon sexe»*, ja que ella formava part del jurat. Allà ens vam conèixer i després ens vam anar veient intermitentment en aquells actes que fèiem la gent de la cultura i les dones feministes. Però en un moment determinat, des de l'àmbit del PEN Català, ella i Abelló van impulsar un comitè d'escriptores i ens varen convocar a una sèries d'escriptores per si en volíem formar part. Jo m'hi vaig afegir. A partir d'aquest nucli inicial es va crear el Comitè d'Esriptores del PEN Català, al qual encara formo part, i vam esdevenir unes amigues continuades i exercíem l'amistat de manera marcada. Cada setmana teníem reunions, però com que hi va haver molt bon lligam personal –Maria Mercè Marçal era molt bona persona, una dona molt oberta i, a més, d'una cultura excepcional- ens vàiem, ens buscàvem, ens trobàvem, i parlàvem molt. La seva malaltia, que va durar gairebé 2 anys, va accentuar aquesta proclivitat perquè quan necessitava alguna cosa de metges i Fina Birulés, la seva companya, no hi podia ser, a vegades em cridava a mi com cridava Neus Aguado, Mercè Ibarz o Lluïsa Julià. Per tant, aquella mort va ser molt viscuda, una pèrdua molt sentida. I l'he trobada molt a faltar.

El seu interès per la feminitat es pot resseguir tant en el fet que va formar part del Comitè d'Esriptores del Centre Català del PEN Club, des de la seva creació l'any 1992, iniciativa de Maria-Mercè Marçal i Montserrat Abelló, com en els temes i les protagonistes de la seva obra narrativa, amb títols com ara, *La dona líquida* o *Rímmel*, però també en els treballs crítics en què una dona escriptora és sempre l'objectiu d'anàlisi . Alguns d'aquests treballs són: «*Contra l'oblit*» . *Montserrat Roig - Anne Frank*, dins el llibre *Memòria de l'aigua, Onze escriptores i el seu món* (1999), "*Màscares sota la lluna*" - Víctor Català - *Grazia Deledda*, a «*Cartografies del desig*»(2001), "*Virginia Woolf - Vita Sackville-*

West: Fascinacions transferides" dins «Cartografies del desig - 15 escriptores i el seu món» (1997) o, entre d'altres, *Les vacants* (2005), un treball que recull les veus de més de siscentes dones del segle XX. A què atribuiu aquest afany per retratar i donar veu a la dona? Podem parlar, en el seu cas, d'una literatura femenina i/o feminista?

No cal defugir el nom perquè sembla que a molta gent els fa vergonya; a mi no me'n fa cap. Quan jo vaig llegir *El segon sexe* de Beauvoir, tot i que ha estat molt criticada pel mateix moviment feminista, va ser una dona que em va obrir la finestra i em va explicar una sèrie de coses que jo ja pensava però que ella m'ajudà a formalitzar. Sempre he pensat que la societat no serà igualitària ni justa fins al moment en què hi hagi tantes dones mediocres com homes mediocres hi ha que ocupen el poder, que ocupen llocs de prestigi. És clar, ara arriben al capdamunt les dones extraordinàries, les que han de demostrar cinquanta vegades que són millors que cap home per arribar a rectora d'universitat, per arribar a primera ministra, a presidenta de govern... Les dones excel·lents arriben per mèrit propi, perquè no se les pot refusar de cap manera, però aquest és un escandall que limita molt la normalització. De manera que a mi no em fa res que continuïn titllant-me de feminista. A mi m'agrada la llibertat humana: que cadascú faci el que vulgui però en un terreny d'igualtat.

Aquesta obra narrativa i crítica és el producte resultant dels períodes de silenci poètic?

Sí, per mi els silencis poètics es produeixen per si sols; són com una apagada analògica. De tant en tant la poesia diu «plego», i aleshores l'afany creatiu que és imparable, se'n va per fer altres coses. Però jo m'he adonat que la veu poètica i la veu narrativa convergeixen o, el que és el mateix, la meua veu narrativa, encara que és diferent de la poètica, n'és parenta.

Al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, hi consta com a traductora i documentalista. Teniu algun comentari a fer en relació a aquesta etiqueta?

És una etiqueta que caldria revisar. Feia de documentalista quan treballava a l'agència, on també feia traduccions. Caldria canviar aquesta etiqueta per la de poeta i narradora.

Parleu-nos de la seva faceta de traductora.

A *Les vacants* moltes de les traduccions ja les vaig fer jo, però llavors em va venir una oferta editorial per traduir un llibre de Sarah Kofman, que va ser com un repte per veure si era capaç d'afrontar-me a la llengua francesa que tinc guardada al disc dur. Vaig fer la traducció de *Carrer Ordener, carrer Labat* conjuntament amb Yael Langella, que era una meva amiga, francesa d'origen, que desgraciadament va morir d'accident poc després. Ella em va ajudar molt amb aquelles expressions difícils de traduir i el llibre va quedar perfecte. També vaig participar en el Seminari de Traducció Poètica de Farrera de Pallars i, més recentment, em va venir aquesta oferta de la psiquiatra francesa Lydia Flem. A aquesta traducció m'hi he enfrontat tota sola perquè Yael Langella ja no hi és, tot i que he hagut de consultar els dubtes a especialistes, com alguns conceptes sobre dret i psicoanàlisi. Però és normal que hi hagi dubtes en una traducció.

Tot i que només heu traduït obres del francès al català, quina importància i incidència creu que té que la seva poesia hagi estat traduïda a l'anglès per Anna Crowe, Sam Abrams o Montserrat Abelló, per citar-ne alguns, i també al francès, l'alemany i l'italià?

Això es un projecte de l'Autònoma en què es va fer un intercanvi de poetes. Totes aquestes facetes de traducció en què els meus poemes s'han vist afavorits, són facetes circumstancials. De moment no hi ha cap llibre meu traduït a una llengua estrangera, ni al castellà. Ara, però, hi ha un traductor hebreu que m'ha demanat per traduir llibres meus a l'hebreu, i hi està treballant. El que m'agradaria és que hi hagués alguna traducció formal, en llibre, d'algun poemari meu, al castellà, al francès o a l'anglès, però costa molt. Aquesta és una assignatura pendent.

De totes maneres, molt sovint la seva poesia apareix encapçalada amb una citació en la llengua original, de noms com T.S. Eliot, Simone Weil o San Juan de la Cruz. Quin sentit tenen aquestes citacions des del punt de vista de la interpretació del poema? Poden llegir-se, aquestes citacions, també en clau traductiva?

No, normalment aquestes notes que encapçalen un poema són notes que m'han ficat en el poema. D'alguna manera, aquella frase o expressió ha determinat una mica el poema que ve a continuació. I acostumo a guardar l'idioma original per respecte a l'autor. Respecto tant com puc l'original perquè és impossible que jo tradueixi aquells versos d'Eliot i que diguin exactament el que diuen en anglès. Per tant, el respecte ve per la dificultat que hi ha en la traducció.

Com a traductora, apareix molt tardanament. No és fins l'any 2004 que us estreneu amb la traducció poètica d'*Una finestra gebrada* de Bernard

Pozier i Serge Patrice Thibodeau. A què es deu aquesta irrupció tan tardana?

Jo tot ho he fet tard i a poc a poc. Vaig viure a Manlleu fins l'any 1931, em vaig casar tard, vaig anar a Barcelona tard, perquè tothom hi anava als 20 anys... Porto uns 10 o 15 anys de retard respecte de la cronologia oficial, i ja hi estic tan avesada que no ho valoro. En definitiva, tot ho he fet molt tard.

Creieu que la traducció i la creació literària són compatibles? Com a escriptora, en treu algun profit de l'obra traductiva, deixant de banda l'estrictament econòmic?

Estrictament econòmic no n'hi ha cap, en el meu cas. Jo penso que em van les causes perdudes; tot el que toco és de molt poca pela. Traducció i creació literària tenen molta compatibilitat i, a més, el favor que se'n treu és enorme a banda del gaudi de llegir... De fet, el que a mi m'emociona és tocar diccionaris perquè, de sobte, trobo una paraula i m'hi haig d'aturar i me l'haig d'anotar ja que, segons com, em fa venir un poema. Tot el que sigui vocabulari nou, d'un altre registre, d'una altra ment, d'una altra persona, és un enriquiment brutal.

He llegit, en alguna banda, que traduir li permet de remenar diccionaris i d'encallar-se amb les paraules; una activitat que la fa gaudir, oi? Seguiu algun mètode o estratègia a l'hora de començar a traduir un text?

D'entrada, quan haig de traduir, per exemple aquest últim llibre de Lydia Flem, *Com vaig buidar la casa dels meus pares*, vaig llegir-lo tres vegades seguides, i anoto interrogants, busco, etc. i quan el començo a tenir paït, m'enfronto a la traducció i començo per la primera pàgina. Hi ha dies que estàs més espessa, vas fent, i altres

que estàs més brillant i ho veus tot clar. I quan està enllestida la traducció potser hi he passat set vegades. Fins i tot quan corregeixes galerades, que el llibre ja està imprès, encara trobes que hi ha paraules que no funcionen prou bé. És com una bogeria; jo entenc que els professionals no treballen així perquè els paguen per pàgina i a tant la pàgina, no surten els números.

Fins avui són quatre les obres que heu traduït. El seu darrer treball, publicat fa ben poc i ja disponible a les llibreries, és la traducció de la novel·la de l'escriptora i psicoanalista francòfona, Lydia Flem, titulat *Com vaig buidar la casa dels meus pares* (2009). Una història que narra les dificultats i contradiccions de la protagonista en el moment en què moren els seus pares i, a banda de superar el dol, ha d'afrontar en solitari la dura tasca de buidar de recods, objectes i sentiments, la casa dels seus progenitors. Com vau arribar al text original i per què vau decidir traduir-lo?

L'editor em va proposar de traduir aquest llibre, tot i que jo ja l'havia llegit. Va ser així de senzill.

És un editor molt bo de Mallorca, Leonard Muntaner, que edita coses molt interessants.

Marta Segarra, que ha escrit el pròleg a *Com vaig buidar la casa dels meus pares*, estableix un paral·lelisme entre la feina que fan les puntaires i la de la traducció i, en aquest sentit, sosté que vós heu «cosit» una acurada traducció. Trobeu que hi ha un cert paral·lelisme entre l'acte de cosir i el de traduir?

Sí, vaig trobar que la imatge que feia servir Marta Segarra era molt adient, perquè la traducció és una feina de cura i d'atenció.

Com valoreu el resultat final obtingut amb la traducció que n'heu fet al català? Convinceu-nos per què la llegim.

La veritat és que ho he fet tan bé com he pogut. M'hauria agradat tenir l'amiga al costat, Yael Langella, perquè acabés de donar-me una empenta, però crec que si més no s'ha de reconèixer que m'he passat molta estona buscant, mirant i intentant de ser fidel al text original, però també buscant un català que basteixi bé aquesta estructura. Llegiu-lo perquè us agradarà. El llibre de Lydia Flem presenta una experiència per la qual ha passat molta gent: la pèrdua d'éssers estimats, la tristor, els sentiments ambivalents que origina el dol, etc. i, a més, els o les que han hagut de buidar llurs respectives cases, sabran què els està dient aquesta autora.

En un moment de crisi global que afecta tots els àmbits, podeu fer-nos un pronòstic de l'estat de salut del llibre en català? I del futur de la llengua i la cultura d'aquest país?

Crec que el llibre en català sempre ha tingut una mala salut de ferro, però que continuarà vivint, de la mateixa manera que veig molt difícil que el llibre com a objecte desaparegui. Ja vindrà el llibre per internet, però crec -potser perquè l'idolatro-, que el llibre de paper que pots portar a la butxaca, que pots subratllar amb un llapis... és fenomenal i no pot desaparèixer. En canvi, el futur de la llengua i la cultura de casa nostra, ja em preocupa una mica més. Tinc la sensació que els que porten el negoci de la cultura no tenen massa clar què fer amb la nostra cultura. Tanmateix, els que l'anem fent, l'anirem fent igualment, i ja en parlarem del que passarà.

No podem donar per acabada aquesta entrevista sense fer-li una pregunta de rigor: teniu algun projecte entre mans o esteu plenament de vacances?

Plenament de vacances no ho estic mai perquè quan no estic escrivint, m'agafa una mena d'angoixa vital. Jo necessito escriure o llegir, que són sinònims, indissociables. Ara estic escrivint un nou poemari, el títol del qual –si no el canvio- és *Transmissions*, que està força enfilat i que aquests dies amb calma podré anar revisant. Però amb aquesta feina m'ho passo molt bé. I també vaig llegint molt, que és la feina de l'estiu.

Conclouré de la mateixa manera que he començat: deixant que parlin els seus versos; els d'«Ales intactes», altra vegada. Ara, però, traducció i creació es fusionen.

What about all your expectations?
what you thought would be no longer counts.
What really counts is the final result:
what you are and do and the fragile flight
of unbroken wings.

(traducció a l'anglès de Montserrat Abelló).

Moltes gràcies, Josefa, per obrir-me amablement les portes de casa seva, i per concedir-me una estona del seu temps.

